

SENILIA.

POEZIJE V PROZI

Ivana S. Turgenjeva.

Prevel

Aleksander Hudovernik.

K. H. Rindlicher's

Novomesto 1885.

Natisnol in založil J. Krajec.

SECRET

CONFIDENTIAL

IN = 030003052

1878. leta.

V a s.

Poslednji dan meseca julija, na tisoči vrstij okoli razprostira se Rusija — rodna zemlja.

Z jednako modrino zalito je vse nebo; le jeden oblaček je na njem — a ta ne plava, ne taja se. Brezvetrije, soparica . . . zrak kakor parno mleko.

Škorjanci pojó; gušavi golobje golée; lastavice molée letajo v višini; konji sopejo in hrustajo; psi ne lajajo, ampak ležé, mirno mašoč z repom.

In nekako diši po dimu in po travi — in malo po smoli — in malo po usnji. — Konoplje vrasle so vže visoko, ter puščajo svoj težki, a prijetni duh.

Globoka pa položena tokava. Na obronkih proti nižavi je v treh vrstah veliko, škrabolastno drevje. Po tokavi beži potok, na njega dnu ne-

ponuja mi velik kos še toplega kruha. — „Jej, pravi mi, ti novo došli gost! Na zdravje!“

Kar zapoje petelin in mirno zahlopoče s perutnicami, njemu v odgovor počasi zamuka zaprto tele.

— „Hej ta oves!“ začuje se glas mojega voznika . . .

O zadovoljnost, pokoj, o obilnost svobodne ruske vasi! O tišina in blagoslov!

Meni pa se dozdeva: Čemu nam sedaj tudi križ na kupoli svete Sofije v Carigradu, po katerem hrepenimo mi mestni ljudje!

Meseca februarja 1878.

Razgovor.

„Ne na Jungfrau, ne na Finsteraarhorn
ni še stopila človeška noga!“

Vrhovi planin . . . Cela vrsta strmih visočin . . . Osrčeje gorá.

Nad gorami blede-zeleno, svetlo, nemo nebo. Silen, hud mraz, tvrd, bliščeč sneg; izpod snega molé temne pečine z ledom pokritih vetrovitih skal.

Dve gromadi, dva velikana dvigata se na obeh straneh neba: Jungfrau in Finsteraarhorn.

In Jungfrau pravi sosedu: — Kaj mi poveš novega?

Ti vidiš bolje! — Kaj je tam doli?

Nekoliko tisočij let mine: jeden trenotek. In v odgovor zagrmi Finsteraarhorn: — „Gosti oblaki pokrivajo zemljo . . . Počakaj!“

Preide še tisoč let: jeden trenotek.

— No in sedaj? — vpraša Jungfrau.

— Sedaj vidim; tam doli je vse pisano in majhno. Vode postajajo sinje, gozdi se črne in sive so prsi nakopičenih skal. Okoli njih vse mrgoli hroščev, znaš, tistih dvonožcev, kateri niso še nikdar mogli onesrečiti ne tebe ne mene.

— Ljudje?

— Da, ljudje!

Preide zopet tisoč let: jeden trenotek.

— No in sedaj? — vpraša Jungfrau.

— Vidi se mi manj hroščev — zagrmi Finsteraarhorn: — jasneje je postalo tam doli; vode so se stekle; gozdi niso več tako gosti.

Zopet mine tisoč let: jeden trenotek.

— Kaj vidiš ti? — govori Jungfrau.

— Okoli nas v bližini postalo je nekako čisto — odgovori Finsteraarhorn, — a tam v daljavi, po dolinah so še maroge, in giblje se še nekaj.

— A sedaj? — vpraša Jungfrau, ko je zopet minolo drugo tisočletje, jeden trenotek.

— Sedaj je dobro, — odgovori Finsteraarhorn — povsodi je čisto, po vsem belo, kamor pogledam . . . Povsodi naš sneg, ravni sneg in led. Vse je zmrzneno. Dobro je sedaj in pokojno.

— Dobro, — odgovori Jungfrau. — No sedaj sva se dovolj pogovorila starec. Sedaj zadremajva.

— Le.

Velikanske gore spé; zeleno, svetlo nebo spi nad zemljo, ki je na veke zamolknola.

Februarja meseca 1878.

Starka.

Hodil sem po širokem polji, sam.

Hipoma pa začutim za svojim hrbtom lahke, previdne korake . . . Kdo neki gre po mojem sledu?

Ozrem se — in ugledam majhno zgubano staro, vso zavito v sive krpe. Samo starin obraz videl se je iz njih: rumen, naguban obraz z dolgim nosom in brez zob.

Grem k njej . . . Ona se ustavi.

— Kdo si ti? Kaj ti je treba? Si li be-
račica? Pričakuješ miloščine?

Starka ne odgovori. Jaz se pripognem k njej in zapazim, da so njene oči obdane s poluprozorno, belkasto mrenico, kakoršne imajo nekatere ptice, da branijo oči pred svetlo lučjo.

No, ker se starki ni vzdignola ta tanka ko-
žica ter ne odkrila zenica, sklepal sem, da je
slepa.

— Hočeš miloščine? — ponavljam zopet
svoje vprašanje. — Zakaj hodiš za menoj?

Starka pa, kakor preje, ne odgovori, temveč
se le nekoliko skrči.

Jaz zapustim staro, ter grem svojo pot.

In glej! zopet začujem za seboj te lahke,
izmerjene, da, plazeče se korake.

— Zopet ta ženska! — dozdevalo mi se
je. — Zakaj mi se je pridružila? — V misli
utopljen pa pospešim korake svoje. Brž ko ne
je zašla s pota, ker je slepa, zdaj pa gre po

sluhu za mojimi koraki, da pride skupaj z menoj na svoje stanovanje. Da tako je!

Nekak nenavaden nemir polasti se mojih mislij: dozdevalo mi se je, da starka ne gre toliko za menoj, ampak da me vodi, ker me zdaj na levo, zdaj na desno meče in da grem jaz nehoté za njo.

In vender jaz stopam dalje . . . in glej! na samotnem tem potu črni se nekaj in se širi . . . kakor kaka jama . . . „Gomila!“ zabliska mi se v glavi . . . Glej, kam me je vrgla!

Jaz se drzno obrnem. Starka je zopet pred menoj . . . ona vidi! Z večimi, zlimi, nesrečo oznanjujočimi očmi gleda na me . . . z očmi ptice ujede . . . Obrnem se k njenemu obrazu, k njenim očem . . . Zopet ta topa mrenica, ta slepi in temni oblik . . .

Ah, mislim si . . . ta starka je — usoda moja. Ta usoda, katerej ne uide noben človek!

„Ne uide! Ne uide! — Zblaznel bi! . . . Poskusiti moram!“ In metal sem se sém in tja, na drugo stran.

Zopet stopam hitro dalje . . . Lehki koraki, kakor preje, šumé za menoj, blizu, blizu! . . .

Pred menoj pa se zopet temni jama.

In zopet se obrnem na drugo stran . . . In zopet ta šum za menoj in ta grozna podoba pred menoj.

In kam se nisem metal, kakor zajec, kadar ga zapodé? . . . vse to vže! vse to vže!

— Postoj! mislim si! — Prevariti jo hočem. Nikamor dalje ne pojdem! — in usedem se za trenotek na zemljo.

Starka stoji zadaj, dva koraka od mene. Jaz je ne slišim, le čutim, dá je tudi ona tu. Na jedenkrat pa zagledam: ta črna podoba za menoj plava, leze proti meni!

Bože! Jaz se ozrem nazaj . . . Starka gleda naravnost na mé — brezzoba nje usta pa so skrivljena na smeh! . . .

— Ne nideš! —

Meseca februarja 1878.

Sopernik.

Imel sem tovarša-sopernika, ne gledé posla, ne v službi ali v ljubezni; najini nazori niso se v ničem strinjali, in vsakokrat, kedar sva se srečala — prepirala sva se brez konea in kraja.

Prepirala sva se o vsem: o umetnosti, o veri, o vedi, o zemskem in nadzemskem — osebno o nadzemskem življenju.

On je bil veren in sanjav človek. Nekdaj mi reče: „Ti se vsemu smeješ; no ako jaz umrem pred teboj, oglasim se pri tebi iz onega sveta . . . Vidim, ali se hočeš tudi tedaj smejati.“

In v istini, umrl je pred menoj, še mlad; prošla so leta — in jaz sem pozabil na njegovo obljubo — na njegovo grožnjo.

Nekdaj po noči ležal sem v postelji — in nisem mogel, da, jaz nisem hotel zaspati.

V sobi ni bilo ne temno, ne svitlo; zrl sem v sivi polumrak.

In hipoma mi se je dozdevalo, da mej dvema oknoma stoji moj sopernik — in tiho in žalostno maje z glavo od zgoraj doli.

Jaz se nisem prestrašil, — celo ne začudil. . . . Zlehka dvignovši se in podprt na komolec, zrl sem še ostrejše v podobo, katera mi se je nepričakovano prikazala.

On še nadalje maje z glavo.

— Kaj? — izpregovorim jaz konečno. — Ti zmajuješ? ali žaluješ? — Kaj je to? Svarilo ali očitanje? . . . Ali mi hočeš razumeti

dati, da nisi imel prav? Da oba nisva imela prav? Kaj skušaš ti? Muke pekla? Ali blaženstvo raja? Izpregovori vsaj besedo.

Moj sopernik pa ni dal ne jednega glasu od sebe — in samo kakor preje majal je žalostno in pokorno — od zgoraj doli.

Jaz sem se zasmel . . . on je izginol. . .

Meseca februarja 1878.

Prosjak.

Šetam se po ulici . . . prosjak, slaboten starček ustavi me.

Unetih, solznih očij, osinelih ustnic, njegove krpe so nečiste, kakor njegove rane. O kako grdo je obglodala revščina to nesrečno bitje!

On mi pomoli svojo rudeče-otečeno umazano roko, on vzdihuje in stoka, ko me poprosi miloščine.

Jaz iščem in iščem po vsih žepih . . . Ni mošnje, ni ure, celó rute ne.

. . . Jaz nisem ničesar seboj vzal.

Prosjak pa je vže čakal . . . in slaba roka njegova, katero mi je pomolil, — se je tresla in omahovala.

Ves zmeden in preplašen stisnem mu krepko to umazano, tresočo se roko . . .

„Ne zameri, brat, ničesar nimam pri sebi, brat!“

Prosjak obrne v mene svoje unete oči, njegove osinele ustnice se nasmehljajo — in on stiska moje, od mraza otrpnene prste.

Dobro tako, brat! — izpregovori on — tudi za to lepa hvala! Tudi to, brate! je miloščina!

Jaz sem se pa v tem trenutku zavedel, da sem tudi jaz prejel miloščine od svojega brata.

Meseca februarja 1878.

„Čul bodeš sodbo butca . . .“

Puškin.

„Čul bodeš sodbo butca . . .“ Ti si vselej govoril resnico, veliki naš pesnik; govoril si jo tudi za ta slučaj.

„Sodbo butca in smeh množice . . .“ Kdo ni izkusil tega in one?

Vse se more — in mora prenašati; a kdor je močan — naj je prezira!

Ali nekateri udarci britko segajo v samo srce . . . Človek je storil vse, kar je mogel; trudil se je, z ljubeznijo, pošteno . . .

Poštene duše pa se nevoljno odvrčajo od njega; poštena lica nevoljno zagoré, kedar se imenuje njega ime. „Oddalji se! Pojdi proč!“ kričé mu pošteni mladi glasovi. -- „Mi ne potrebujemo ne tebe, ne tvojega truda; ti onečiš naš dom — ti nas ne poznaš in ne razumeš . . . Ti si naš sovražnik!“

Kaj je tedaj storiti temu človeku? On naj se še dalje trudi, naj ne skuša opravičiti se — in naj celo ne pričakuje bolj pravične sodbe.

Nekdaj so kmetovalci proklinjali popotnika, ki jim je prinesel krompir, kot nadomestilo za kruh, vsakdanjo hrano reveža . . . Oni so mu izbili dragoceni dar iz rok, katere je proti njimi raztegnol. vrgli ga v blato in teptali ga z nogami.

Sedaj se živé o njem — in ne vedó celo imena svojemu dobrotniku.

Naj bo! Kaj jim je do njegovega imena? On, če tudi brezimen, čuva jih glada.

Trudimo se, da nam bode to, kar prinesemo, gotovo tudi koristna jed.

Grenko je neopravičeno očitane iz ust ljudij, katere ljubiš . . . No prenesti moramo i to! . . .

„Bij me! pa slušaj me!“ — govoril je atenski vojskovođa spartanskemu.

„Bij me — a bodi zdrav in sit!“ govoriti moramo mi.

Meseca februarja 1878.

Zadovoljnež.

Po ulici stolice skakaje stopa še mlad človek. — Njegovo kretanje je veselo, živo, oči se sveté, ustnice smehljajo in prijetno se rudečé vzbunjeno lice . . . Ves je — zadovoljnost in radost.

Kaj mu se je pripetilo? Mu je li pripala dedovina. So ga li povikšali v častnej službi? Hiti li, da se snide sè svojo ljubo? Ali je — oprostite — dobro zajutrekoval — in čuti čut zdravja, čut nasičene moči v vsih svojih udih? Menda mu vendar niso obesili okoli vratú krasnega osmerokotnega križa tvojega, o poljski kralj Stanislaw!

Ne. On si je zmislil, kako bode obrekoval znanca, razširjeval je to obrekovanje skrbno, in čul je baš to obrekovanje iz ust družega znanca — in mu je sam verjel.

O kako zadovoljen, da celo dober je v tem trenutku ta mili, mnogo-obetajoči mladi človek!

Meseca februarja 1878.

Pravilo življenja.

Ako jo hočete svojemu sovražniku dobro zasoliti in mu škodovati, rekel mi je nek premeten človek — očitajte mu slabe lastnosti in napake, katere imate sami na sebi. — Bodite nevoljni . . . in očitajte!

Prvič — mislili bodo potem drugi, da v vas ni te napake.

Drugič — vaša nevolja more biti celo odkritosrčna . . . Vi morete s tim očitanjem koristiti vlastnej vesti.

Ako ste vi, na pr., renegat — očitajte nasprotniku, da nima nobenega prepričanja.

Ako ste vi sami hlapčevska duša — očitajte mu, da je lakaj . . . lakaj civilizacije, Evrope, socializma!

— Reči se sme tudi: lakaj brez lakajstva!
 — opazim jaz.

— Tudi to je mogoče — odgovori mi premeteni človek.

Meseca februarja 1878.

Konec sveta.

Sèn.

Zdelo mi se je, da sem nekde v Rusiji, na samotnem kraju, v priprostej kmetiškej hiši.

Soba je velika, nizka, s tremi okni; stene so pobeljene; pobišja ni. Pred hišo je gola ravnina; polagoma padaje razprostira se v daljavo, sivo jednolično nebo visi nad njo, kakor zagrinjalo.

Jaz nisem sam; kakih deset ljudij je z menoj v sobi. Vsi navadni ljudje, priprosto oblečeni, molče hodijo gori in doli, nekako plazeče. Jeden se umika drugemu, — in vendar neprestano menjavajo vznemirljive poglede.

Ne jeden ne zna, po kaj je prišel v hišo, in kakošni ljudje so ž njim? Na vsih obrazih je nemir in obupnost . . . vsi po vrsti pohajajo k

oknom ter pazljivo gledajo, kakor da kaj pričakujejo od zvenaj.

Potem zopet brodé gori in doli. Mej nami vrti se deček malihne vzrasti; od časa do časa zastoče s tenkim jednomernim glasom: „Oče, bojim se!“ — Meni je tesno pri sreči od tega stokanja — in tudi jaz se začnem bati . . . zakaj? sam ne vem. Samo to čutim, da pride in da se bliža velika, velika nesreča.

Deček pa ne neha — ne neha stokati. Ah, kako bi ušel od todi! Kako je zaduhlo! Kako utrudljivo! Kako težko! . . . Uiti pa ni mogoče.

To nebo je kakor mrtvaško oblačilo. Še vetra ni . . . Je li umrl zrak ali kaj?

Hipoma skoči dečko k oknu ter zakriči s tim vže žalostnim glasom: „Glejte! glejte! zemlja se je udrla!“

— „Kako? udrla?“ — Da, preje bila je pred hišo ravnina — a sedaj stoji hiša na vrhu strašne gore! — Obzor je pal, pal je doli — a od hiše zeva navpik, razklan, črn prepad.

Mi vsi hitimo k oknom . . . Od straha oledené srca naša. — „Glej . . . glej!“ zašepeta moj sosed.

In glej, po vsej daljnjej zemlji giblje se nekaj; vzdigujejo se in padajo okrogli holmei.

„To je — morje!“ šine nam vsim v jeden in isti trenotek v glavo. — „Vsak čas nas zatopi . . . Le kako more tako rasti in se vzdigovati? Na to pečino?”

In vender narašča, velikansko narašča . . . To niso več posamezni holmei, ki se mečejo v daljavi . . . Jeden nepretrgan, velikanski val obdaja vso pečino obzorja.

On leti, leti na nas! — Mrzlim viharjem hiti in vrti se kakor tema peklena. Vse zatrepeče okoli — a tam v tej letečej gromadi, treska in grmi in čuje se tisočerno glasno, železno lajanje.

Ha! Kako šumenje in rjojenje! Zemlja ta tuli sama od strahú . . . Njen konec, konec vsemu!

Deček še enkrat zastoka . . . Jaz se hočem oklenoti tovarša — mi pa smo vže vsi stlačeni, pokopani, potopljeni, odneseni od tega, kakor mastilo črnega, ledenega, gromečega vala!

Tema . . . večna tema!

Jaz se vzbudim in komaj zasopljem!

Meseca marcija 1878.

Marica.

Ko sem živel še v Petrogradu — od tega je vže mnogo let — in kedar sem slučajno najel voznika, začel sem vselej ž njim pogovor.

Posebno sem se rad razgovarjal z nočnimi vozniki — z revnimi zvenaj mesta stanujočimi kmeti, ki so prišli v prestolno mesto sè svojimi z okro pobarvanimi sanmi, in sè slabim klju-setom, upajoč, da bodo o tem živeli, ter gos-podi plačevali najemnino.

Nekdaj najmem tudi takega voznika . . . Mladeneč dvajsetih let, velik, lepe postave, mlad, globokih očij in rudečih lic; plavkasti vlasje vi-deli so mu se izpod kape, katero si je bil do obrvij potisnol. In kolikor toliko segal je njegov kamelot črez njegova junaška pleča.

Vse jedno pa se je kazal voznikov krasni nebradati obraz žalosten in pobit. Razgovarjal sem se ž njim. Tudi v njegovem glasu zapazim tôgo.

— Kaj je brate? povprašam ga jaz. — Zakaj nisi vesel? Kako gorje te muči?

Mladeneč mi precej ne odgovori.

— Gorje je! gospod! gorje! izpregovori slednjič. — Da in tako je, da ne more biti večje. Žena mi je umrla.

— Si jo li ljubil? . . . To ženo svojo?

Mladeneč se ni obrnel k meni; le glavo je nekoliko naklonil.

— Ljubil! gospod. Osmi mesec je vže prešel . . . a pozabiti ne morem. Gloje mi srce, gloje, In zakaj je morala umreti? Mlada in zdrava? . . . V jednom dnevu vzela jo je kolera.

— Ali ti je bila dobra?

— Ah! gospod! — vzdihne težko mož. Tako dobro sva živela vkup. Brez mene je končala. Ko jaz to izvem, bili so jo vže pokopali — požurim se takoj v vas domov. Pripeljem se, a bilo je vže polnoči. V izbo grem, postojim na sredi in izpregovorim tako tiho: „Marica! o Marica!“ Le čvrček je še škripal. Tedaj pa zaplačem, vsedem se na izbina tla — ter udarim z dlanjo po zemlji! — Nenasitljivo žrelo! izpregovorim . . . Pogoltnolo si njo . . . pogoltni še mene! — Ah Marica!

Marica! izpregovori hipoma sè zamolklim glasom. In ne izpustivši iz rok uzde, stisne si z rokavicama solzo iz očij, otrese jo, vrže jo v stran, pomigne z ramama — in ne izpregovori nobene besede več.

Jaz stopim sè sanij, ter mu dam pet altinij, katere sem imel odveč (altinija = tri kopejke). On mi se globoko prikloni, prime z obema rokama za kapo — ter se počasi odpelje po snežnej odeji puste ulice, zalite sè sivo meglo januarskega mraza.

Meseca aprila 1878.

Butec.

Živel je na svetu butec.

Dolgo časa živel je veselo, kmalu pa pride do njega sluh, da povsodi slovi za neumneža.

Butec je osupnol in začel žalostno misliti o tem, kako bi preprečil te neljube govorice?

Nenadna misel zasveti slednjič njegov tèmni um . . . On pa, ni malo ne obotavlja se, začel jo je takoj izpolnovati.

Na ulici ga sreča znanec, kateri začne hvalliti znanega slikarja.

Za Boga! vzklikne butec. — Ta slikar je vže davno dejan v arhiv . . . Vi tega ne veste? — Tega nisem pričakoval od vas . . . Vi ste jako zaostali. Znanec se je prestrašil — in bil je vže tedaj jednacih mislij, kakor butec.

— Kako krasno knjigo sem denes čital — pravi mu drug znanec.

— Za Boga! vzklikne butec. Ali vas ni sram? Ta knjiga ni nič prida; vsi so vže davno mah-noli z roko nanjo. Vi tega ne veste? — Vi ste jako zaostali.

I ta znanec se je prestrašil — in butcu pritrdil.

— Kako izvrsten človek je moj prijatelj N. N., — govoril je butcu tretji znanec. — Da v istini plemenito bitje!

Za Boga! — vzklikne butec. N. N. je znan malopridnež! Vso svojo rodbino je oropal. Kdo še tega ne ve? Vi ste jako zaostali.

Tudi tretji znanec se je prestrašil in pritrdil butcu ter izneveril se svojemu prijatelju. In kogar koli in kar koli so pri butcu hvalili, na vse je imel jeden in isti odgovor.

Le v časih dostavil je očitaje: — Tedaj vi še verujete v avktoritete!

„Čmeren človek!“ začeli so o njem govoriti njega znanci. „A kaka glava!“

— „In kakšen jezik!“ dostavili so drugi. „O, on je talent!“

Končalo se je s tim, da izdavatelj nekih novin ponudi butcu kritični del.

In butec je kritikoval vse in vse, prav nič ne promenivši ne svoje navade, ne svojih vzklicev.

Sedaj je on, ki je nekdam kričal soper avktoritete, — sam avktoriteta — mladeniči pa ga spoštujejo in se ga bojé.

In kako bi drugače, ubogi mladeniči!

— Če prav se ne spodobi, — da govorim v óbče — spoštovati ga . . . no, ako ga sedaj ne spoštuješ, — si tudi ti človek, ki je zaostal.

— Kako življenje imajo buteci mej mevžami!

Meseca aprila 1878.

Iztočna bajka.

Kdo ne pozna v Bagdadu velicega Džiafara, solnea sveta.

Nekdam — temu je vže mnogo let nazaj — on je bil še mladeneč — šetal se je Džiafar v okolici Bagdada.

Hipoma doleti k njegovim ušesom hripav krik: nekdo obupano prosi pomoči.

Džiafar odlikoval se je mej svojimi vrstniki po previdnosti in premišljenosti, bil je usmiljenega srea — in zaupal je v svojo moč.

On hiti na krik in zagleda onemoglega starčka, katerega sta dva razbojnika pritiskala na mestni zid in ga ropala.

Džiafar potegne svojo sabljo in napade roparja: jednega je usmrtil, drugega je prognal.

Oslobojeni starček pade k nogam svojega rešitelja, in poljubivši rob njegove obleke, vzklikne: „Hrabri mladeneč, tvoje velikodušje ne ostane brez nagrade. Na videz sem jaz ubog prosjak — pa le na videz. Jaz nisem navaden človek. Pridi jutri rano v jutro na glavni trg, jaz te pričakujem pri vodometu — in prepričaj se o resničnosti mojih besed!“

Džiafar si misli: „Na videz je ta človek prosjak, v istini pa — vse je mogoče. Zakaj ne bi poskusil?“ — in odgovori: „Dobro, oče moj, jaz pridem.“

Starček pogleda mu v oči — in se oddalji.

Drugo jutro — jedva se je začelo daniti — odpravi se Džiafar na trg. Starček ga je vže pričakoval, s komolecem naslonjen na marmorno korito vodometu.

Molče prime Džiafara za roko in ga pelje v majhen vrt, kateri je bil od vsih strani obdan z velicimi zidovi.

Tri sadovi — tri jabolka visela so na tenkih, proti vrhu zapognenih vejicah: — prvo srednje velikosti, podolgasto, mlečno-belo, drugo veliko, okroglo, svitlo-rudeče; tretje majhno, nagubančeno, rumenkasto.

Vse drevo je slabo šumelo, če tudi ni bilo vetra. Zvenelo je tanko in otožno, kakor steklo; zdelo se je, da čuti približanje Džiatara.

„Mladeneč!“ — izpregovori starček. — „Izberi si iz tih sadov, katero se ti ljubi, in vedi: Vzameš li in poješ prvo, — bodeš najmodrejši vsih ljudi, vzameš li in poješ rudeče, — bogat bodeš kakor hebrejec Rotšild; vzameš li in poješ rumeno, dopadal se bodeš starim ženicam! Odloči se!... in ne obotavljaj se. Črez jedno uro zvenejo sadovi, drevo pa se pogrezne v nemo globino zemlje!“

Džiafar pobesi glavo — in se zamisli.

„Kako mi je tu postopati?“ izpregovori polglasno, kakor bi se sam seboj posvetoval.

„Bodeš li preumen — morebiti se ti ne bo več ljubilo živeti; bodeš li bogatejši od vsih ljudi — zavidali te bodo vsi, boljše bo, da si izberem in pojem tretje, rumenkasto jabolko!“

On tudi tako stori; starec pa se zasmije brezzobnim smehom in izpregovori: „O ti najmodrejši mladeneč! Ti si izbral najboljši del! — Kaj ti hoče belo jabolko? Ti si vže tako bolj umen od Salomona. — Rudečega jabolka tebi tudi ni treba . . . Tudi brez njega bodeš bogat. Le zavidal ti ne bo nikdo tvojega bogastva.

— „Povej mi starec“, pravi trepeče Džiafar. „Kde živi čestita mati našega, od Boga čuvanega kalifa?“

Starček se prikloni do zemlje — in pokaže mladenču pot.

Kdo v Bagdadu ne pozna solnea sveta, velikega, znamenitega Džiafara!

Meseca aprila 1878.

Dva četverostiha.

Bilo je nekdam mesto, katerega prebivalci so strastno ljubili poezijo. Ako je prošlo nekoliko tednov in niso slišali novih krasnih verzov — smatrali so tako poetsko nerodovitnost za občno nesrečo.

Oblekli so tedaj svoja najslabša oblačila, potresli glavo s pepelom — zbirali se v krdelih

na trgu, prolivali solze in bitko godrnjali na muzo, ki jih je zapustila.

Nek tak nesrečen dan prikaže se mlad pesnik Junij na trgu, kateri je bil napolnjen sè žalostnim narodom.

Hitrimi koraki stopi on na navlašč za to pripravljen oder in da znamenje, da želi krasosloviti pesen.

Liktorji tedaj zamašejo sè žezlji. „Molčite! Pozor!“ upili so glasno — in množica pričakovaje potihne.

„Prijetelji! Tovarši!“ — prične Junij z jasnim, če tudi ne povsem trdnim glasom:

„Prijetelji! Tovarši! Ljubitelji stihov!
Častitelji vsega, kar lepo in krasno!
Naj vas ne moti temne žalosti trenutek!
Prišel zaželjeni bo hip . . . temo prežene luč!“

Junij umolkne . . . v odgovor pa mu zadoni od vsih strani trgá šum, žvižganje, krohotanje.

Vsi k njemu obrneni obrazi plamté od veselja, vse oči se žaré od zlobe, vsi vzdigajo roke, grozé se in jih pesté!

„S tim nas je hotel očarati!“ — rjové srditi glasovi. Doli z odra s tim nenadarjenim kovačem stihov! Proč s tim norcem! Gnjila ja-

bolka in jajca na tega čudnega bebeca! Dajte kamenov sem! Kamenov!

Na vrat, na nos skoči Junij z odra... on pa še ni pribežal na svoj dom, ko pride do njegovih ušes gromenje navdušenih rokoploskov, hvalospevov in klicev.

Polu dvomov, prizadevaje si, da ga ne zapazijo (kajti nevarno je razdražiti zdivjano zver) — vrne se Junij na trg.

In kaj zagleda on tam?

Visoko nad množico, na njih ramah stal je na zlatej plošči ščita, obdan sè škrlatnim plaščem, z lavorovim vencem v vibrajočih kodrih, stal je njegov tekmeč, mladi pesnik Julij... A narod okoli kriči: „Slava, slava! Slava nesmrtnemu Juliju! On nas je utešil v naši žalosti, v naši velikej tógi! Podaril nam je verze, slajše od medu, bolj doneče od cimbal, bolj dišeče od rož, čistejše od nebeške modrine! Nesite ga v slavnem sprovodu, škropite navdušeno njega glavo z mehkim timijanom, hladite njegovo čelo z nežno zibajočimi se palmovimi vejicami, položite k njegovim nogam vse vonjave arabskih mir! Slava!

Junij približa se jednemu onih, ki so slavo peli, — Povej mi, someščan! s kakimi verzi vas

je razveselil Julij? — Ah! Jaz nesem bil na trgu, ko jih je predaval! Ponovi mi jih, ako si si jih zapomnil, bodi tako dober!

— „Takah verzov — da si ne bi bil zapomnil?“ odgovori jezno vprašani. — Za koga me pa imaš? Slušaj — in veseli se, veseli se z nami!

„Ljubitelji stihov!“ — tako je začel božanstveni Julij...

„Ljubitelji stihov! Tovarši! prijatelji!
Čestitelji vsega, kar nežno lepo je, doneče!
Naj vas težke skrbi migljaj ne moti!
Prišel zaželjeni bo hip — in dan prežene noč!“

— „Kako se ti zdi?“

— Za Boga! — zavpije Junij — to so moji verzi! — Julij je moral tedaj biti mej množico, ko sem jih jaz govoril — on jih je slišal, — in konečno ne v njih korist malo promenil nekatere izraze!

— „Aha! Sedaj te poznam... Ti si Junij“ — odgovori mu nagovorjeni meščan in nagubanči obrve. — „Ti si zavidljivec ali pa norc!... Le to samo pomisli nesrečnež! kako vzvišeno glasi se pri Juliju: „In dan prežene noč!...“ A pri tebi — kaka budalost: „Temo prežene luč!“ — „Kaka luč? kaka tema?“

— Vsaj to je vse jedno . . . odgovori Junij . . .

— „Izpregovori še jedno besedo, seže mu v govor meščan — in jaz pokličem narod . . . kateri te raztrga!“

Razume se, da je Junij umolknoł. Slišal je pa ta razgovor someščanov sivolas starček. Ta stopi k ubogemu pesniku, položi roko na njegovo rame, ter izpregovori :

— „Junij! Ti si povedal svoje — a ne o pravem času; a ta ni svojega povedal — pa povedal je o pravem času. — Iz tega sledi, da ima on prav — tebi pa ostane tolažba tvoje vlastne vesti.“

Ko pa je vest — kolikor je mogla in znala . . . dovolj slabo, da govorimo resnico — tolažila Junija, kateri se je na stran potisnoł, — je v daljavi mej gorećim in šumećim vriskanjem, v zlatem svitu zmagujoćega solnea, lesketaje se v škrlatu, temnè se od lavora, obdana od vodnih žarkov obilnega timijana, veliçastno počasi, podobna carju, ki je zasel prestol, plavala ponosna, ravna podoba Julija . . . in dolge oljkine vejice so se zapored priklanjale pred njim, kakor da so hotele izraževati sè svojim tihim dvi-

ganjem, sè svojim pokornimi prikloni, to neprestano ponavljajoče se češčenje, katero je napolnovalo srca očaranih someščanov!

Meseca aprila 1878.

Vrabec.

Vračal sem se z lova in šel po drevoredu. Pes tekkel je pred menoj, kar zaustavi svoje stopinje in začne se krasti, kakor da je začutil pred seboj divjačino.

Jaz gledam po drevoredu ter zapazim mladega vrabiča, ki je bil še rumen okolo kljuna in gologlav. Pal je iz gnjezda (veter je silno tresel breze po drevoredu) in sedel nepremično ter brez pomoči razprostiral krilci, ki so mu jedva začeli rasti.

Moj pes mu se počasi približuje, ko hipoma od bližnjega drevesa prileti stari vrabec s črnimi prsi, ter kakor kamen pade naravnost pred njega gobec — in ves razmršen in pobit, z obupnim in tóžnim vpitjem zakadi se dva pota v odprto zobato žrelo.

On je hotel svoje dete rešiti, on je zastavil sebe za nje . . . no vse njegovo malo telo trepe-

talo je od strahu, njegov glasek postal je divji in hripav, on je zamiral, on je žrtoval sebe!

Kaka velikanska pošast mu se je moral zdeti pes! Ipak ni ostal na svojej visokej, varnej vejici . . . Sila, silnejša od njegove volje vrgla ga je od tam.

Moj Trezor postane in se pomiče nazaj . . . Vidilo se je, da tudi on priznava to silo.

Jaz se požurim poklicati osupnolega psa — in se oddaljim spoštljivo.

Da, ne smejajte se. Jaz sem dobil spoštovanje do te male herojske ptice, do njenega ljubezenskega nagona.

Ljubav, mislil sem si, je silnejša od smrti in od strahu pred smrtjo.

Le ž njo, le z ljubavjo, vzdržava se in se miče življenje.

Meseca aprila 1878.

Črepinje.

Razkošna, krasno razsvetljena dvorana; mnogo kavalirjev in dam.

Vsa lica so oživiljena, pogovori so živi . . . Razgovarjajo se živo o nekej slavnej pevkinji. Slavé

jo kot veličastno, nesmrtno . . . O kako lepo je ona sinoči pela svoj zadnji gostolevek (triller).

In hipoma — kakor po migljaji čarodejnega žezla — zleti sè vsih glav in sè vsih lic tanka odeja kože — in takoj pokaže se mrtvaška ble-dina črepinj, in razgaljeno dlesno in čeljusti lesketajo se kakor smej (siv) cin.

Sè strahom gledal sem, kako so se dvigala in gibala to dlesno in čeljusti, — kako so se vrtele, lesketaje se pri svitu lamp in sveč te gréave, koščene kroglice — in kako so se v njih vrtili druge, manjše kroglice — kroglice upalih očíj.

Jaz nisem upal dotakniti se lastnega lica, ne upal v zrcalu pogledati na sebe.

Črepinje so se pa vrtili kakor preje . . . In s prejšnjim prasketanjem, lesketaje se izza škripajočih zob, kakor rudeče krpe, blebetali so urni jeziki o tem, kako čudovito, kako neposnem-ljivo je nesmrtna . . . da nesmrtna pevkinja izpela svoj poslednji gostolevek.

Meseca aprila 1878.

Težak in mož belorok.

Razgovor.

Težak. Zakaj siliš ti k nam? Česa potrebuješ? Ti nisi naš... Pojdi proč!

Belorok. Jaz sem vaš, bratei!

Težak. Kako neki? Naš! Kaj misliš. Pogledj jedenkrat moje roke. Vidiš, kako so umazane? In po gnoji in smoli diše — a tvoje roke so bele. In po čem diše?

Belorok — (podaže mu svojo roko.) Poduhaj!

Težak — (podiše roko.) Kaj vraga! Nekako po železu diše.

Belorok. Da, po železu. Celih šest let nosil sem na njih železje.

Težak. I zakaj to?

Belorok. A za to, ker sem za vaš blagor se potegoval, ker sem vas hotel osloboditi, vas sive in temne ljudi, vzdignol se soper zatiralce vaše in se puntal... Zato so me zaprli.

Težak. Zakaj si se pa puntal!

Čez dve leti.

Isti težak — *drugemu.* Slišiš Peter!... Pomniš li, da je pred dvema letoma neki belorok govoril s teboj?

Drugi težak. Pomnim . . . pa kaj je?

Prvi težak. Denes ga bodo obesili; tako povelje je prišlo.

Drugi težak. Ali se je zopet puntal?

Prvi težak. Zopet se je puntal!

Drugi težak. Da . . . No glej brat Mitrij: Pridobijva si vrv, na katero ga bodo obesli! govore, da je to v veliko srečo za hišo!

Prvi težak. Prav imaš. Treba bo poskusiti, brat Peter.

Meseca aprila 1878.

Roža.

Poslednji dnevi avgusta . . . Jesen se vže bliža. Solnce se je skrilo. Hipoma se je bila silna ploha, brez grmenja in bliskanja, mimo naše široke ravnine ulila.

Vrt pred hišo se je žarel in kadil se — ves zalit z ognjem zarje in padanjem dežja.

Ona sedi v gostilni (sobi za goste) ter gleda v nepremični zamišljenosti na vrt skozi poluodprte dveri.

Jaz sem vedel, kaj se je tedaj vršilo v njenej duši, znal sem, da se je po nedolgej pa

mučnej borbi v tem trenutku udala čutu, ktereга ni mogla več zvladati.

Na jedenkrat pa vstane, gre brzo na vrt in se skrije. Mine ura . . . mine druga ura, ona se še ni vrnola.

Tedaj pa jaz vstanem, grem iz hiše, napravim se v drevored, po katerem — jaz o tem nisem dvojil — se je šetala tudi ona.

Vse je potemnelo okrog, noč se je vže bližala. Ob potu na mokrem pesku skozi razlito meglo videl se je svetel okrogel predmet.

Pripognem se. To je bila mlada, jedva razevela roža. Dve uri preje videl sem baš isto rožo na njenih nedrih.

Jaz poberem previdno ta cvet, ki je pal v blato in vrnovši se v gostilno, položim ga na mizo pred njeno naslonjalo.

Naposled vrne se tudi ona — in prehodivši vso sobo z lehkimi koraki, vsede se za mizo. Njen obraz je probedel, ali oživel; bil je bister in nekako veselo nemiren; njene temne oči pa so begale po strani. Zdelo mi se je, kakor da so se zmanjšale.

Ona zagleda rožo, zagrabi jo; zapazi da so cvetni listki umazani, ozre se na mé, v njenih

očeh pa, ki so bile vedno v jedno stran obrnene, zasijejo solze.

— Zakaj plačete? — vprašam jaz.

— Da, glejte zaradi te rože. Poglejte, kaj se je ž njo zgodilo.

Zdaj pa sem se hotel pokazati posebno bistroumnega.

— Vaše solze bodo oprale to blato — izpregovorim jaz s posebnim izrazom.

— Solze ne operó, solze palijo — odgovori ona in obrnovši se h kaminu vrže cvetko v umirajoči plamen.

Ogenj še bolje pali nego solze — vzklikne ona ne brez drznosti — prekrasne oči pa, še blesketajoče od solz, zasmehljale so se drzno in srečno.

Jaz pa sem razumel, da je bila i ona zapaljena.

Meseca aprila 1878.

Vzpomin mladej P. V—vskej.

V blatu, na smrdljivi vlažni slami, pod streho razpadajočega skednja, kateri je bil na naglo izpremenjen v vojaško bolnico, v razdejanej bol-

garskeje vasi — umrla je pred dvema nedeljama za vročinsko boleznijo.

Bila je v nezavesti — in ne jeden zdravnik se ni brigal za njo; bolni vojaki, katerim je ona stregla, dokler se je še mogla držati na nogah — vstali so zapored iz svojih okuženih ležišč, da prineso njenim posušenim ustnicam nekoliko kapljic vode v črepinah razbitega lonca.

Bila je mlada, krasna; višji svet jo je poznal; celo dostojanstveniki popraševali so za njo. Dame so jo zavidale, možki hodili so za njo; nekateri so jo ljubili tajno in globoko. Življenje se jej je smejalo. Ali kdaj pa kdaj je smehljanje hujše od solz.

Nežno, krotko sree... in taka sila, taka žeja po žrtvovanji! Pomoči potrebnim pomagati... ona ni poznala druge sreče... ni poznala — in ne poskusila. Vsaka druga sreča šla je mimo nje. No, ona se je davno s tim sprijaznila, in vsa navdana neugasljivim ognjem vere, posvetila se je službi bližnjih.

Kake nevenljive zaklade je branila tam v globini svoje duše, tajno — nikdo ni znal zanje — in sedaj jih konečno nikdo ne bode doznal.

Da i po čemu? Žrtva je prinesena . . . delo je končano.

No tóžno je misliti, da ni nikdo izrekel zahvale njenem truplu — kajti ona sama se je sramovala, se je ogibala vsake hvale.

Naj se ne huduje njena mila senca nad to pozno cvetko, katero se drznem položiti na njeno gomilo!

Meseca septembra 1878.

Poslednje svidenje*).

Bila sva nekdam jako dobra bližnja prijatelja . . . Prišel je neljub trenotek — in ločila sva se kot sovražnika.

Prošlo je mnogo let . . . In glej, prišedši v mesto, kder je on živel, izvem, da je bolan brez upanja, da bi še kedaj ozdravel — in da želi videti mene.

Jaz se odpravim k njemu, stopim v njegovo sobo . . . Najini pogledi se srečajo.

Jaz sem ga jedva vzpoznal. Bože! kaj je iz njega napravila bolezen!

*) V tej poeziji vzpominja se pisatelj ruskega lirika N. A. Nekrasova (por. 1822, † 1877).

Žolt, usušen, plešast po vsej glavi, z ozko sivo brado, sedel je v košulji, navlašč zanj napravljenej . . . On ni mogel strpeti pritiska najložje obleke. Naglo poda mi strašno — suho, skoraj oglojeno roko, sè vso silo pošepeta nekoliko nerazumljivih besed — je li bil to pozdrav ali očitanje — kdo ve? Oslabele prsi začele so se gibati — in na skrčene zenice vnetih očij pale so dve male, gorke solzice.

Sree mi je upalo . . . Jaz sem sedel na stolu zraven njega — in nehoté pobesivši poglede pred tim strahom in gnjusom, podal sem mu tudi jaz roko.

Zdelo mi se je pa, da njegova roka ni prijela moje.

Meni se je zdelo, da sedi mej nama visoka, tiha, bela ženska. Dolga halja, obdajala jo je od nog do glave. Nikamor niso zrle njene globoke oči; ničesar niso izpregovorile njene blede, stroge ustnice . . . Ta ženska je zjedinila najini roki . . . Ona naju je spravila na veke.

Da . . . Smrt naju je spravila.

Meseca aprila 1878.

Pohod.

Sedel sem pri odprtem oknu... v jutro, rano v jutro prvega majnika.

Zorilo se še ni; a vže je obledela, vže se je shladila temna, topla noč.

Megla se ni bila vzdignola, sapica ni pihljala, vse je bilo jednobarvno in tiho... čutilo se je pa bližnje probujenje, — in v tenkem zraku dišalo je po ostrej mokroti rose.

Na enkrat prileti v mojo sobo skozi odprto okno, zlehka zvoneč velika ptica.

Jaz zatrepečem in se ozrem... To ni bila ptica, to je bila krilata, majhna žena, oblečena v tesno, dolgo oblačilo, katero jej je segalo do nog.

Bila je vsa siva, kakor biseri, jedino le notranja stran njenih kril rudečila se je v nežnej rudečici razevetajoče se rože; venček iz šmarnic obdajal je raztresene kodre okrogle glavice — in dve pavovi peresi, podobni tipalnikom metulja zibali sta se zabavno nad krasnim, okroglim čelom.

Poletela je dvakrat pod stropom; njeno malo lice se je smejalo, smejale so se tudi njene velike, črne, svitle oči.

Vesela divjost trmastega letanja manjšala je njih demantni svit.

V roki je držala dolgo steblo stepnega cveta: „carsko žezlo“ imenujejo ga ruski ljudje — on je tudi žezlu podoben.

Naglo leteč nad menoj dotaknola se je moje glave s tim cvetkom.

Jaz se stegnem k njej... Ona pa zleti skozi okno — in hiti proč.

Na vrtu, v goščavi bezgovega grmovja vzprejela jo je grlica s prvim golčenjem — a tam, kamor se je skrila, zarudečilo se je tiho, kakor mleko belo nebo.

Jaz sem te vzpoznal, boginja fantazije! Ti si me pohodila slučajno — ko si se namenila k mladim pesnikom.

O poezija! Mladost! O ženska, deviška krasota! Vi morete le na trenotek pred menoj zalesketati baš v jutro rane vzpomladi!

Meseca maja 1878.

Necessitas - Vis - Libertas.

Basrelief.

Visoka, koščena starka, železnega obraza in nepremičnega, topega pogleda, stopa z velikimi koraki, in se svojo kakor palica suho roko tera pred seboj drugo ženo.

Ta žena je velikanske rasti, mogočna, debela, herkulskih mišic, z malo glavo na bikovljem vratu — in slepa — pred seboj pa podi malo, drobno devojko.

Sama ta ima svitle oči; ona se upira, obrača nazaj, vzdiguje tenke, krasne roke; njeno živo lice izraža nestrpnost in drznost . . . Ona neče slušati, ona neče iti, kamor jo pehajo . . . in vsejedno mora ubogati in iti.

NECESSITAS — VIS — LIBERTAS.

Komur se ljubi — naj to prevede.

Meseca maja 1878.

Miloščina.

Blizu velicega mesta, po širokej, kolovoznej cesti šel je star, bolan človek.

On omahuje pri hoji; njegove shujšane noge zapletajo mu se, vlačijo se in izpodtikajo ter stopajo težko in slabo, kakor da so ptuje; obleka na njem visi v cunjah; nepokrita glava pada na prsi . . . On je onemogel.

Na kamenu pri cesti vsede se, skloni se naprej, nasloni na komolec, zakrije lice z obema

rokama — in skozi skrivljene prste kapajo solze na suhi, sivi prah.

On se zamisli . . .

Vzpomni se, kako je i on bil nekdam zdrav in bogat — in kako je zdravje izgubil — in bogastvo razdal drugim, prijateljem in neprijateljem . . . In sedaj nima ne koščeka kruha — in vsi so ga zapustili, prijatelji še preje kot sovražniki . . . Ali naj se poniža do tega, da prosi miloščine? In vroče mu je pri srei in sramuje se.

Solze pa kapajo in kapajo in barvajo sivi pesek.

Na jedenkrat začuje, da ga nekdo kliče po imenu: on dvigne trudno glavo — in zagleda pred seboj neznanega človeka.

Lice je mirno in resno, a ne strogo; njegove oči se ne žare, a so svetle; pogled je oster a ne hudoben.

— Ti si vse svoje bogastvo razdal — začuje se dostojen glas . . . Ali ne obžaluješ, da si dobro storil?

— Ne obžalujem, — odgovori z vzdihom starec, — samo sedaj umiram jaz.

— Ako ne bi bilo na svetu prosjakov, kateri so proti tebi stegovali roke, — nadaljuje neznani mož, — komu bi bil pač mogel izkazati svojo dobrotljivost?

Starček ničesar ne odgovori — in se zamisli.

— Tako i ti sedaj ne bodi prevzeten, revež, — izpregovori zopet neznani mož; — stopaj, steguj roko, daj i ti drugim dobrim ljudem priliko, da v dejanji pokažejo svojo dobrotljivost.

Starček vztrepeta, dvigne oči . . . neznani mož pa je vže zginol, a v daljavi na cesti prikaže se popotnik.

Starček mu se približa, — in stegne roko. — Ta popotnik pa se obrne sè sirovim pogledom proč in ne da ničesar.

Za njim pa pride drugi — in ta da starčku malo miloščino.

In starček kupi si kruha za dane mu groše — in sladak mu se zdi izprošeni košček — in ne sramuje se v sreci — temveč nasprotno: tiha radost se ga je polastila.

Meseca maja 1878.

Žuželka.

Sanjalo se mi je, da nas sedi dvajset ljudi v velikej sobi z odprtimi okni.

Mej nami so žene, otroci, starci . . . Vsi se razgovarjamo o prav znanem predmetu — mi govorimo glasno in nerazumljivo.

Na jedenkrat prileti v sobo sè suhim treskom velika žuželka, dolga dva vrška *), leta, vrti se in se vsede na steno.

Podobna je bila muhi ali osi. — Njen trup je bil umazano-rujave barve; prav take barve so bila ploščata, ostra krila; razkrečene tačice so bile kosmate, glava ogliata in velika, kakor v kačjem pastirji; i ta glava, in te tačice — bile so svetlo-rudeče, da skoraj krvave.

Ta čudna žuželka je neprestano obračala glavo, doli, gori, na desno, na levo, in dvigala tačice . . . potem se je na jedenkrat spustila sè stene, ropotaje letala po sobi — in zopet se usela, in zopet se težko in soprno gibala, ne ganovši se z mesta.

V nas vsih vzbudila je gnjus, strah, da celo grozo . . . Nikdo izmej nas ni videl nič-

*) Ruska mera za dolžino.

sar podobnega, vsi smo kričali: „seženite ven to nesnago!“ vsi mahali od daleč z robei . . . nikdo se ni upal bližati se jej . . . in kedar je žuželka vzletela — vsi smo nehote stopili na stran.

Le jeden naših tovaršev, še mlad, bledoličen človek, gledal nas je vse nekako nerazumljivo. — Migal je z ramami, smejal se, in ni nikakor razumeti mogel, kaj se z nami godi in zakaj smo tako razburjeni.

On sam ni videl nobene žuželke — on ni slišal nesreče oznanjujočega ropotanja njenih kril.

Hipoma se žuželka obrne proti njemu, vzpne se, ovije njegove glave, in ga piči nad očmi v čelo . . . Mladi človek slabo vzdihne — in pade mrtev.

Strašna muba tedaj odleti . . . Mi smo pa razumeli, kakšen gost je bil pri nas.

Meseca maja 1878.

Šč i j.

Starej udovi umrl je jedini dvajsetletni sin, prvi delavec v vasi.

Milostljiva gospa, posestnica te vasi, čula je o nesreči stare žene, in šla jo je pohodit na dan pogreba.

Ona jo najde doma.

Stoječ sredi izbe pred mizo, je počasi z enakim dviganjem desne roke (leva jej je visela doli) zajemala pusti ščij (jubo od kapusa) iz zakajenega lonca in požirala žlico za žlico.

Lice stare žene bilo je suho in temno; oči so bile rudeče in zatekle . . . držala pa se je ravno in trdno, kakor v cerkvi.

„Moj Bog!“ misli si gospa. „Ona more v tacem trenutku še jesti . . . Kaki sirovi čuti so v njih vsih!“

In tedaj se vzpomni gospa, kako je izgubivši pred nekoliko leti svojo devetmesečno hčerko od žalosti odrekla si najem prekrasne vile pri Petrogradu — in preživela vse leto v mestu! — A žena še nadalje srče ščij.

Milostljiva gospa slednjič ne more več strpeti. — Tatjana! — izpregovori . . . Bog se usmili! — Jaz se čudim! Ali ti nisi ljubila svojega sina? Kako, da ti ni prešel tek? Kako moreš jesti ta ščij!

— Moj Vasja je umrl, — tiho progovori žena — in britke solze padale so z nova po njenih upalih licih. — To pomenja, da je tudi moj konec prišel; sè žive sneli so mi glavo. A

ščija ne morem pustiti, da se izpridi: vsaj je soljen.

Milostljiva gospa je le pomigala z ramami — in je šla ven. To sol dobivala je ona po ceni.

Meseca maja 1878.

Nebeško carstvo.

O nebeško carstvo! O carstvo modrine, luči, mladosti in sreče! Jaz sem te videl... v snu!

Nekoliko ljudi nas je bilo na krasnej, izkičenej ladji, kakor labodja prsa vzdigovalo se je belo jadro pod mogočnimi zastavami.

Jaz nisem vedel, kdo so moji tovarši; sè vsim svojim bitjem sem pa čutil, da so oni bili še tako mladi, veseli in srečni, kakor jaz!

Da, jaz se nisem menil zanje. Videl sem okoli jedino le brezbrežno sinje morje, vse pokrito z malimi vali zlatih luskin — a nad svojo glavo tudi tako brezbrežno, tako sinje morje — in nad njim vrtelo se je zmagujoč in nekako smehljaje se solnce.

In mej nami se je včasih začul glasen in radosten smeh, kakor smeh bogov!

In hipoma so priletele iz katerih-koli ust besede, verzi, polni divne krasote in navdušene sile . . . zdelo se je, da jim nebo samo doni v odgovor — okoli pa je morje sočutno trepetalo . . . A tam je zopet nastopila blažena tišina.

Z lehka potaplja se v mehkih valovih, plavala je naša bistra ladja. Veter je ni podil; krmila so jo naša lastna igrajoča se sreca. Kamor smo boteli, tja nas je nosila, poslušno, kakor da je živa.

Srečavali smo otoke, čarobne, poluprozorne otoke, lesketajoče se v dragocenih kamenih, v ametistih in smaragdih. Omamljive vonjave prihajale so od okroglih bregov; jedni tih otokov osipali so nas z dežjem belih rož in šmarnic; iz drugih vzdignoli so se na enkrat kakor mavrica lepe ptice z velikimi krili.

Ptice krožile so nad nami, rože in šmarnice so se tajale v bisernej peni, ki je drčala preko gladkih sten naše ladje.

Ob jednem s cvetkami, s pticami priplavajo sladki, sladki glasovi . . . Ženski glasovi se čujejo mej njimi . . . In vse okrog: nebo, morje, zibanje jadra v višini, žuborenje valov za krmo: vse govori o ljubezni, o blaženi ljubezni.

In ta, ktero je vsaki izmej nas ljubil — ona je bila tu . . . nevidno in blizu. Še jeden trenotek — in njene oči zasijejo, razcvete se smehljanje. Njena roka prime tvojo — in vleče te seboj v nevenljivi raj!

O nebeško carstvo! jaz sem te videl . . . v snu.

Meseca junija 1878.

Bogatina.

Kedar mi hvalijo bogatina Rotšilda, kateri iz ogromnih svojih dohodkov daruje cele tisočake za vzgoj otrok, za lečenje bolnikov, za preskrbljevanje starih — hvalim ga jaz in sem ginen.

No, kakor ga hvalim in sem ginen, vzpominjati se moram le neke uboge kmetiške rodbine, ki je vzela siroto — nečakinjo v svojo siromašno hišico.

— Vzamemo li Katrico — rekla je žena — pošli bodo poslednji naši groši za njo — celo za sol ne bode, da solimo kruh . . .

— A mi ga jejmo neosoljenega, — odgovi jej mož, njen soprog.

Kako daleč je Rotšild za tim možem!

Meseca julija 1878.

Starček.

Prišli so temni, težki dnevi...

Vlastna bolezen, boleznij ljubih ljudij, mraz in mrak starosti. Vse, kar si ti ljubil, komur si bil sè vso dušo udan, — vse pada in se ruši. Navzdol gre pot.

Kaj je storiti? Jadikovati? Žalovati? S tim ne pomagaš ne sebi. ne drugim...

Na posušenem, skrivljenem drevesu je listje manjše in redkejše — a zeleno je vender.

Predružači se i ti, zamisli se v svoje vzpomine, in tam, globoko, globoko, na skrajnem dnu duše leskeče se pred teboj tvoje prejšnje, tebi jedinemu dostopno življenje v svojem dišečem, še svežem zelenji, v prijaznej sili spomladanskej!

Bodi pa previden... ne glej naprej, ubogi starček!

Meseca julija 1878.

Korespondent.

Dva prijatelja sedita za mizo in pijeta čaj.

Na jedenkrat navstane na cesti šum. Zasliši se žalostno stokanje, grde psovke, škodoželjen smeh.

— Nekoga tepo, — zapazi jeden izmej prijateljev in pogleda skozi okno.

— Zločinca? Ubijalca? — vpraša drugi. Čuj, naj vže bo, kdor hoče, dopustiti se ne sme, da ga sodijo sami. Pojdiva, govoriva zanj.

— Da, ubijalca ne tepo.

— Ne ubijalca? Tedaj tata? Vsakojako, pojdiva, iztrgajva ga množici.

— Tudi tata ne.

— Ne tata? Tedaj blagajnika, železniškega uradnika, vojnega založnika, ruskega mecena, odvetnika, blagomislečega urednika, občnega žrtvovatelja? . . . Vse jedno pojdiva in pomagajva mu!

— Ne! . . . oni tepo korespondenta.

— Korespondenta? — No, veš kaj: izpijva najpreje čašo čaja.

Meseca julija 1878.

Brata.

Imel sem prikazen.

Prikazala sta mi se angelja . . . dva genija.

Jaz pravim: angelja, . . . genija — ker v obeh ni bilo na razgaljenih telesih nobene obleke,

in za ramami vsacega vzdigovala so se silna, velika krila.

Oba sta — mladenča. Prvi je — nekoliko poln, gladke kože in črnokodrast. Njegove oči so temne, koprneče z gostimi vekami; pogled mil, vesel in poželjiv. Njegovo lice je bilo krasno, čarobno, nekako drzno in nekako poredno. Škrilatne, mehke ustnice z lahka trepečejo. Mladeneč se smehlja, kakor kak mogotnik — samosvestno in leno; bujen venec iz cvetlic z lehka počiva na svetlih vlaseh, skoraj se dotika baržunastih obrvij. Pisana leopardova koža, katero skupaj drži zlata puščica, z lehka visi raz okroglih pleč na obokana ledja. Peresa kril leskečejo se v barvah rož: njih konci so svitlo-rudeči, kakor da so pomočeni v bagreno, svežo kri. Od časa do časa zatrepečejo bistro, s prijaznim kot srebro donečim šumom, s šumom spomladanskega dežja.

Drugi je bil suh in rumenkast na telesu. Rebra so mu se nekoliko videla pri vsacem dihu. Vlasje so bili belokodrasti, tenki in ravni; velikanske, okrogle, blede-sive oči . . . pogled nemiren in čudno svitel. Vse črte lica so poostre, mala, na pol odprta usta z ribjimi zobmi; stisnen,

orlovski nos naprej moleč, podbradek pokrit z belkasto dlako. Te suhe ustnice se niso še nikdar, niti jeden jedini pot, nikdar nasmehnole.

To je bilo pravilno, strašno, neusmiljeno lice. (Sicer pa v prvem, krasnem mladenči — lice, kakor je bilo milo in sladko, ni izraževalo usmiljenja). Okoli glave drugega mladenča je viselo nekoliko pustih, polomljenih klasov, povitih z ovenelo biljko. Debela, siva tkanina obdajala je njegova ledja; temnosinja krila za hrbtom, dvigala so se tiho in grozno.

Oba mladenča kazala sta se neločljivima tovaršema.

Jeden opiral se je na rame drugega. Mehka roka prvega ležala je, kakor grezd na suhej plečnej kosti drugega; ozka roka drugega se dolgimi tankimi prsti raztegovala se je kakor kača po ženskonežnih prsih prvega.

In jaz začujem glas. Glej, kaj mi pravi:

„Pred teboj sta Ljubezen in Glad — dva rodna brata, temelja vsega, kar živi.

„Vse, kar živi, miče se, da se hrani, in hrani se, da rodi!“

„Ljubezen in Glad — njih smoter je jeden : potrebna sta, da življenje ne preneha, — vlastno in ptuje — in tudi vesoljno življenje.“

Meseca avgusta 1878.

Sebičnež.

V njem je bilo vse potrebno za to, da postane nadloga svoje rodbine.

On se je porodil zdrav in bogat — in v teku vsega svojega dolgega življenja ostal je bogat in zdrav, ni se krivega storil ne jednega prestopka, ni pal ni v jedno napako, ne jedenkrat se ni zagovoril in ne pregrešil.

Bil je brezmadežno pošten! . . . In ponošen na zavest svoje poštenosti, davil je ž njo vse: sorodnike, prijatelje, znance.

Poštenost mu je bila kapital . . . in on je iz njega dobival oderuške obresti.

Poštenost mu je dajala pravico biti neusmiljenemu in on ni storil dobrega, ako mu ni bilo ukazano; — in je bil neusmiljen — in ni storil nič dobrega . . . kajti ukazano dobro — ni dobro.

On se ni nikdar brigal za družega, kakor za svojo — tako vzgledno osobo, in bil je zelo vznemirjen, ake se i drugi niso tako skrbno brigali za njo!

In vže ta čas se on ni smatral sebičnežem — in najbolj je grajal in preganjal sebičneže in sebičnost! — Seveda! Ptuja sebičnost se je upirala njegovej vlastnej.

Ne videč na sebi ni najmanjše slabosti, ni razumel, in ni dopuščal nobene slabosti. V obče ni nikogar in ničesar razumel, on je bil ves, od vsih stranij, zgoraj in zdolaj, vzadaj in spredaj obdan od samega sebe.

On celó ni razumel, kaj pomenja beseda odpuščati? Samemu sebi ni imel ničesar odpuščati, zakaj naj bi neki odpuščal drugim?

Pred sodiščem vlastne vesti, pred licem vlastnega Boga — obračal je on, to čudo, ta izvržek čednosti, oči gori — in s tvrdim in jasnim glasom govoril:

„Da; jaz sem vreden in nraven človek!“

On bode te besede ponavljal na smrtnej postelji — in nič se ne gane, celo tedaj ne v njegovem kamenenem srei — v tem srei brez madeža in greha.

O gnjus samozadovoljne, neupogljive, po ceni dobljene čednosti — ti si jedva menj soperna kot očitna grdost hudobnosti!

Meseca decembra 1878.

Gostovanje pri najvišjem bitji.

Nekdaj sklenolo je najvišje bitje, da napravi veliko gostovanje v svojih sinjih dvoranah.

Vse čednosti so bile povabljene na to gostovanje.

Čednosti same... moški niso bili povabljeni... le samo dame.

Zbralo se jih je prav mnogo — velikih in majhnih. Majhne čednosti bile so bolj prijazne in ljubeznjive kot velike; vse pa so se kazale zadovoljne — in dvorljivo so se zabavale mej seboj, kakor se spodobi bližnjim sorodnikom in znancem.

Najvišje bitje pa je zapazilo dvoje prekrasnih dam, kateri, kakor se je videlo, nista bili jedna drugej znani.

Gospodar prime jedno od tih dam za roko in jo pelje k drugej.

„Dobrotljivost!“ — pravi in pokaže na prvo. —

„Hvaležnost!“ — pristavi ter pokaže na drugo.

Obe čednosti pa sta se neizrečeno začudili: kajti kar svet stoji — a tega je vže dolgo — srečali sta se vprvič!

Meseca decembra 1878.

Sfinks.*)

Rumeno-siv, zgoraj rahel, zdolaj tvrd, škripajoč pesek... pesek brez konca, kamor se ozreš!

In nad to peščeno puščavo, nad tim morjem mrtvega praha visi velikanska glava egipetskega sfinksa.

Kaj značijo te velike, spačene ustnice, te nepremično razširjene zavihane nosnice — in te oči, te dolge, na polu dremajoče, na polu pazeče oči pod dvojnimi obokom visokih obrvij?

A nekaj hočejo povedati! One celo govoré — ali jedini Edip ume rešiti zagonetko in razumeva njih nemo besedo.

*) Ta poezija naperena je proti onim, ki se v rusko narodno nošnjo oblačijo, da bi se narodu prikupili, a njegovega bitja in njegovih teženj ne poznajo.

Hej! Da, jaz poznam te črte... v njih vže ni ničesar egipetskega. Belo, nizko čelo, naprej moleče čeljustne kosti, kratki in ravni nos, krasna belozoba usta, mehki brki in kodrasta brada — i te široko razstavljene male oči... a na glavi čop vlasij, razdeljen na temenu... Da, to si ti, Karp, Sidor, Semen, jaroslavski, rjazanski kmet, rojak moj, korenina ruska! Si li davno pal mej sfinkse?

Ali i ti hočeš kaj povedati? Da, tudi ti si vže — sfinks.

Tudi tvoje oči — te brezbarvne, globoke oči govore... In tudi njih besede so neme in skrivne.

Ali kde je tvoj Edip?

Aj! Zadosti ni, da se pokrije kdo z murmolko*), ako hoče postati tvoj Edip, o vseruski Sfinks!

Meseca decembra 1878.

Nimfe.

Stal sem pred krasnim pogorjem, ki se je razprostiralo v polukrogu; mlad, zelen log pokrival ga je od vrha do tal.

*) Narodno rusko pokrivalo.

Jasno je modrelo nad njim južno nebo; solnce v višini se je igralo sè svojimi žarki; v nižavi, šumljali so nagli potoki po polu zakritej travi. —

In jaz se vzpomnim na staro pripovedko, kako je v prvem stoletji po Kristovem rojstvu jedna grška ladja plavala po egejskem morji.

Bil je poludan... Počivala je tiha sapa. Na jedenkrat pa, v višini, nad glavo krmarjevo, nekdo razumljivo zakliče: „Kedar se bodeš peljal mimo otoka, zakliči z močnim glasom: — Umr! je veliki Pan!

Krmar se začudi... prestraši. Ko je pa ladja bežala mimo otoka, uboga in zakliče: — Umr! je veliki Pan!

Takoj vže, v odgovor na njegov klie, začuje se po vsej daljavi brega (a otok ni bil obljuden) glasno ihtenje, tarnanje, zategnjeni žalostni vzklici: — Umr! Umr! je veliki Pan!

Jaz se vzpomnim na to pripovedko... in čudna misel me se polasti: „Kaj, ko bi tudi jaz tako zaklical?“

Videč, kako se okoli mene vse raduje, jaz nisem mogel misliti na smrt — in kolikor mi je bilo moči, zakričim: — „Vstal je! Vstal veliki Pan!“

In tedaj vže, o čudo! — v odgovor na moj klic, zadoni po vsem širocem poluokrogu zelenih gorá prijeten smeh, vzdigne se radosten govor in plosek. „On je vstal! Pan je vstal!“ šumeli so mladi glasovi. — Vse tam pred menoj se hipoma zasmee, bolj veselo kot solnce v višini, bolj živo kot potoki, ki so pod travo šumljali. Začuje se naglo teptanje lehkkih korakov, skozi zeleno goščavo zaleskeče se mramorna belina volnatih tunik, živa rudečica razgaljenih teles . . . Nimfe, drijade, bakhantinje hitele so z višine na planjavo . . .

Na jedenkrat so se pokazale na vsih robovih. Kodri vihrajo raz njih božanstvenih glav, v krasnih rokah držé vence in cimbele, in smeh, čaroben olimpski smeh beži in se ziblje ž njimi.

Spredaj stopa boginja. Ona je večja in krasnejša kakor vse druge — ima strelotok na ramenu, lok v rokah in v dolgih kodrih srebrn mesečev srp . . .

Dijana — si li ti?

Na jedenkrat pa postane boginja . . . in takoj, za njo postanejo vse nimfe. Zvoneči smeh je zamrl. Jaz sem videl, kako je hipoma lice obmolknole boginje pokrila smrtna bledica; jaz

sem videl, kako so okamenele njene noge, kako jej je nepopisljiv strah odprl usta, razširil oči, obrnene v daljavo... Kaj je zagledala? Kam se je ozrla?

Jaz se obrnem v stran, kamor je ona zrla...

Na skrajnem kraji neba, za nizko črto polja gorel je kakor ognjena točka zlat križ na belem zvoniku kristijanske cerkve... Ta križ je zagledala boginja.

Jaz začujem za seboj vriščoč dolg vzdih, podoben trepetanju počene strune — in ko se obrnem z nova, vže ni bilo nobenega sledu nimf... Široki log zelenel je kakor preje, in le na nekaterih mestih skozi gosto vejevje videlo se je, tajalo se je v šopkih nekaj belega. Bile so li to tunike nimf, ali se je vzdigoval sopar iz dna dolin — tega ne vem.

A kako mi je bilo žal po izginolih boginjah!

Meseca decembra 1878.

Sovražnik in prijatelj.

Na večno ječo obsojen jetnik skočil je iz ječe in bežal, kar se je dalo... Zasedovalci bili so mu za petami.

Bežal je na vso moč . . . Zasedovalci začeli so zaostajati.

Pred njim pa je tekla reka sè strmimi bregovi, ozka — globoka reka . . . A on ni znal plavati!

Od jednega bréga do drugéga držala je tenka gnjila deska. Begunec štopil je vže z nogo na njo . . . Slučajno pa sta tedaj stala pri reki: njegov najboljši prijatelj in njegov najhujši sovražnik.

Sovražnik ne reče ničesar in drži le križem roke; zato pa zakriči prijatelj na vse grlo: — „Za Boga! Kaj delaš? Pomisli, brezumnež! Ali ne vidiš, da je deska povsem gnjila? — Ona se zlomi pod tvojo težo — in ti neizogibljivo pogineš!“

— „Druzega prehoda pa ni . . . čuješ li zasedovalce?“ zastoče obupano nesrečnež in stopi na desko.

— Ne dopuščam! . . . Ne, ne dopuščam, da pogineš — zavpije skrbni prijatelj in vzmakne izpod nog begunčevih desko. Ta pa tedaj pade v deroče valove — in utone.

Sovražnik se zadovoljno zasmeye — in gre proč; prijatelj pa — se usede na breg — in

začne britko plakati za svojim ubogim . . . ubogim prijateljem!

Da je sam kriv njegovej smrti, ni pomislil . . . ne jeden trenotek.

„Ni me slušal! Ni slušal!“ — šepetal je žalostno.

„A sicer! — izpregovori slednjič, — bil bi se moral itak vse svoje življenje mučiti v groznej ječi! Sedaj vsaj ne trpi! Sedaj mu je lažje! No, mu je vže tako bilo sojeno.

„A vse jedno je žalostno sè človeškega stališča.“

In dobra duša se še dalje nentešljivo joka za svojim nesrečnim prijateljem.

Meseca decembra 1878.

1879. — 1882.

Kamen.

Ste li videli kedaj star, siv kamen na mor-skem obrežji, kedar solnčni spomladanski dan, ob času pritoka, nanj od vsih stranij bijejo živi valovi — bijejo in se igrajo ž njim in mu se

laskajo — in oblivajo njegovo z mahom obraslo glavo z razsutimi biseri blesketajoče se pene?

Kamen ostane kamen — na njegovem temnem površji pa se prikažejo svitle barve.

One pričajo s tim o davnem času, ko se je stoprv začel tvrditi raztopljeni granit in je ves gorel v ognjenih barvah.

Tako so nedavno i mojše staro srce od vsih strani napale mlade ženske duše — in v njih prijazni bližini zarudeli so v barvah, vže davno ovenelih, sledovi nekdanjega ognja!

Valovi so se polegli . . . a barve še niso zatemnele — akopram jih je sušil oster veter.

Meseca maja 1879.

Goloba.

Stal sem na vrhu položnega holmca; pred menoj se je razprostirala — kakor sè zlatom in srebrom pisano morje — zrela rž.

Po tem morji niso begali valovi; soparni zrak se ni ganol: bližala se je velika nevihta.

Okoli mene je še sijalo solnce vroče in motno; tam pa za ržjo, ne baš daleč, ležal je temno

sinj oblak, kakor velika gromada po vsej polovici obnebja.

Vse se je poskrilo . . . vse je pojemalo pod nesrečo oznanjujočim bleskom poslednjih solčnih žarkov. Ne jedne ptice ni bilo ne slišati, ne videti; celo vrabci so se bili poskrili. Le kde v bližini je uporno šepetal in hlopotal posamezen težak list lopuha.

Kako silno je dišal pelin na mejah! Jaz sem gledal v sinjo gromado . . . in nemiren sem postal. Le skoraj, skoraj! mislil sem si, zablíšči zlata kača, stresi se, grom! Gani se, vali se, izlij se, izlij oblak, skrajšaj to strašno muko!

In še sedaj se ne gane. Kakor preje davi nemo zemljo . . . in le zabuhne in otemni.

In glej na jednobarvnej njegovej modrini zamiglja nekaj enakomerno plavajočega, kakor bel robec ali snežena kepa. Od vasi sem priletel je bel golob.

Letel, letel je naravnost . . . in utonol za gozdom.

Prošlo je nekolikò trenutkov . . . in še ta grozna tišina . . . No glej! Vže migljata dva robca, dve sneženi kepi letita nazaj, dva bela goloba letita domov v ravnem letu.

In slednjič zapiše silna burja — in tišina poneha.

Jaz sem jedva pribežal domov. — Veter tuli, podi se, kakor da je besen; rudeči, nizki, kakor v krpe raztrgani oblaki valé se, vse se vrti, meša se, v navpičnih stolpih vlije se, pada silna ploha; strele slepijo z zelenim ognjem, grom pretrgoma strela, kakor topovi, diši po žveplu . . .

Pod visečo streho pa, na skrajnem konci podstrešnega okna sedita v jednej vrsti dva bela goloba — tisti, ki je poletel za tovaršem in oni, katerega je on prevel in morebiti rešil.

Oba si gladita perje; — in vsak se dotika sè svojim krilom krila sosedovega.

Srečna sta! In tudi jaz sem srečen, ko ju gledam . . . Premda sem sam . . . sam, kakor vedno.

Meseca maja 1879.

Jutri! Jutri!

Kako pust in prazen, in ničeten je skoraj vsak prošli dan! Kako malo sledn pusti za seboj! Kako neizrekljivo bedasto beži ura za uro.

In pri vsem tem hoče človek živeti; on ceni življenje visoko, on zida na isto, na sebe, na bodočnost . . . O, kako srečo pričakuje od bodočnosti!

In zakaj si domišlja, da drugi, bodoči dnovi ne bodo jednaki dnevu, katerega je vže preživel?

Da, on si tega tudi ne domišlja. Njemu se v obče ne ljubi razmišljavati — in prav dela.

„Jutri! pa jutri!“ tolaži se — dokler ga to „jutri“ ne zvali v grob.

No — kedar si v grobu — nehoté prenehaš razmišljavati.

Meseca maja 1879.

Obesite ga!

Zgodilo se je to l. 1803. — prične moj stari znanec — ne dolgo pred bitko pri Slavejkovem.*) Polk, v katerem sem jaz služil kot častnik, bival je nekde na Moravskem.

Strogo nam je bilo prepovedano, vznemirjati in stiskati prebivalce; oni so nas itak gledali grdo, akoprav smo mi veljali za njih zaveznike.

*) Austerlitz.

Moj sluga je bil bivši tlačan moje matere, Jegor po imenu. Bil je pošten in miren človek; poznal sem ga iz otroških let in ga imel, kakor prijatelja.

Nekega dne pa navstane v hiši, kder sem stanoval, velik krik in javkanje; gospodinji ukrali so dve kuri in ona je dolžila te tatvine mojega slugo. On se je opravičeval, mene kliče za pričo . . . — „Kako bi on kral, on, Jegor Avtamonov!“ Jaz sem zagotavljal gospodinjino o poštenosti Jegorjevi, ona pa ni ničesar hotela slišati.

Na jedenkrat pa se začuje po ulici glasno peketanje konj: višji poveljnik sam prijahal je sè svojim štabom.

On jaha korakoma: tolst, zabuhel, z nagneno glavo in z na prsa visečimi naramki.

Gospodinja ga zagleda, — skoči pred konja, pade na kolena — in vsa razmršena, nepočesana — začne glasno tožiti mojega slugo in kaže nanj z roko.

— „Gospod general!“ kriči: — Vaša svetlost! razsodite, pomagajte! rešite! Ta vojak me je okral.

Jegor pa je stal na pragu, raven, s kapo v roki; celo prsa je izboknol in noge sklenol,

kakor straža — molčal je. So ga li vznemirili vsi ti sredi ulice stoječi generali, ali je okamenel pred bližajočo mu se nesrečo — moj Jegor stoji, mežika z očmi in je bleđ kakor zid!

Vrhovni poveljnik vrže nanj zmočen, temen pogled, in srdito vpraša: — No? . . . Jegor pa stoji, kakor steber in kaže zobé! Od strani se je videlo, kakor da se ta človek smeja.

Tedaj pa vrhovni poveljnik izpregovori na kratko: — Obesite ga! — sune konja v lakotnice, — jaha s prva korakoma, — a potem v naglem diru. Ves štab mu je sledil; le adjutant obrne se na sedlu, in se ozre naglo na Jegorja.

Mogoče ni bilo, da ne bi ubogali . . . Jegorja so tedaj prijeli in odveli.

Bil je ves bleđ od strahu in groze — in le dvakrat s trdom vzklikne: „Oče! oče!“ — a potem poluglasno: „Bog ve, da nisem bil jaz.“

Gorko, gorko zaplakal je, in se poslavljal od mene. Jaz sem bil ves obupan. — „Jegor! Jegor! — kričim — kako da nisi ničesar odgovoril generalu!“

— Bog ve, da nisem bil jaz — ponavlja, in se joka revež. — Celo gospodinja se prestraši. Ona ni pričakovala take strašne sodbe in se je

začela jokati. Prošiti je začela vse in vsacega za milost, zagotavljala, da so se kure našle, da hoče ona sama vse pojasniti . . .

Razume se, da vse to ni nič koristilo. Vojna je bila, gospod! disciplina! — Gospodinja pa je še huje in huje tulila!

Jegor, katerega je duhovnik vže izpovedal in obhajal, obrne se k meni:

— Povejte jej, vaše blagorodje, da naj ne žaluje tako . . . Jaz jej odpuščam.

Moj znanec ponovivši te zadnje besede svojega sluge, zašepeta: „Jegoruška, moj dragi, pošteni!“ — in solze so padale po njegovih starih licih.

Meseca avgusta 1879.

„Kako lepe so bile, kako sveže rože . . .“

Nekde, nekdej, davno-davno je vže tega, čital sem neko pesen. Skoraj sem jo pozabil . . . prvi granes ostal mi je vendar v vzpomenu:

„Kako lepe so bile, kako sveže rože . . .“

Sedaj je zima; mraz obdaja stekla oken; v temnej sobi gori le jedna sveča. Jaz sedim

v kotu; v glavi pa mi zveni:

„Kako lepe so bile, kako sveže rože . . .“

Vidim se pred nizkim oknom ruske hiše zvenaj mesta. Poletni večer teče hitro naprej in se izpreminja v noč, topli zrak diši po resedi in lipi; — na oknu pa oprta na komolec in glavo sklonivši na ramo, sedi devojka — in molče in neprenehoma zre v nebo, kakor da pričakuje pojavljenja prvih zvezd. Kako iskreno navdušene so njene zamišljene oči, kako genljivo-nedolžne odprte prašajoče ustnice, kako jednako-merno dišejo še ne popolno razevele, po ničem še ne vznemirjene prsi, kako čist in nežen je oblik mladega lica! Ne drznem se, nagovoriti je; ali kako mi je ona draga, kako mi bije moje sree!

„Kako lepe so bile, kako sveže rože . . .!“

V sobi pa se temni in temni . . . Nažgana sveča prasketa, begajoče sence se zibljejo na nizkem stropu, mraz škriplje in razsaja za stenami — in zdi se, kakor počasno šepetanje starcev.

„Kako lepe ho bile, kako sveže rože . . .“

Drugi obrazi mi se prikažejo . . . Sliši se veseli šum družbinskega, vaškega življenja. Dve

belolasi glavici, naslonjeni jedna na drugo, zreta živo sè svojimi, svitlimi očmi vame, rudeča lica trepečejo od zadržanega smeha, roke so laskavo zapletene in mladi, lepi glasovi zadoné, kakor da se skušajo; a ne daleč od tu, v globini prijazne sobe, begajo druge, tudi mlade roke sè zapletenimi prsti po tastaḥ starega pianina, a Lannerjev valcer ne more prešumeti šumenja patrijalhalnega samovara . . .

„Kako lepe so bile, kako sveže rože . . .“

Sveča vzplamti in ugasne . . . Kdo pokašlja tam tako hripavo in votlo? Stari pes, ki leži skrčen pri mojih nogah, se trese in trepeče . . . jedini moj tovaroš . . . Meni je hladno . . . zebe me . . . in vsi oni so mrtvi . . . mrtvi . . .

„Kako lepe so bile, kako sveže rože . . .“

Meseca septembra 1879.

N. N.

Jednakomerno in tiho hodiš ti po poti življenja, brez solz in brez smehljanja, jedva oživljena z ravnodušno pozornostjo.

Ti si dobra in umna . . . a vse ti je ptuje — in nikogar ne potrebuješ.

Ti si prekrasna — in nikdo ne more povedati, ceniš li ti svojo krasoto ali ne? — Ti sama si brez sočutja — in ti ne potrebuješ sočutja.

Tvoj pogled je globok — in ne zamišljen; prazno je v tej svetlejši globini.

Tako šetajo po elizejskih livadah pri krasnih zvokih Glukovih melodij — brez toge in brez veselja — čarobne sence.

Meseca novembra 1879.

Še se vojskujemo.

Kaka ničvredna malenkost more včasih prestrojiti vsega človeka!

Popolnoma zamišljen šel sem nekda po velikej cesti.

Težka čuvstva stiskala so moje prsi; otožnost me se je polastila.

Jaz dvignem glavo... Pred menoj, mej dvema vrstama visokih topol pelje naravnost cesta v daljavo.

In čez njo, čez to cesto, deset korakov od mene, vsa pozlačena od svetlega poletnega solnea, priskaklja zaporedoma cela rodbina vrabcev, priskaklja živo, zabavno in zaupljivo.

Sosebno jeden izmej njih valil se je, kakor sod, molil vèn gušo in drzno žvrgolel, kakor da mu i vrag ni brat! Zmagovatelj — v istini!

Mej tem pa krožil je visoko na nebu jastreb, kateremu je bilo morebiti usojeno, da požre baš tega vrabca.

Jaz pogledam, se zasmem, stremem — in otožne misli odletele so tedaj: začutil sem pogum, drznost, veselje do življenja.

Naj kroži nad menoj moj jastreb...

Vraga! Še se vojskujemo!

Meseca novembra 1879.

Ruski jezik.

V dnevih dvomov, v dnevih nadležnih mislij o usodi moje domovine — ti jedina mi podpora in tolažba, ti veliki, mogočni, čestiti in svobodni jezik ruski! — Ako ne bi bilo tebe — kako ne bi obupal, gledé na vse to, kar se vrši doma! — Kako je mogoče verovati, da tak jezik ni bil dan velikemu narodu!

Meseca junija 1882.

Kazalo.

Stran :

1878. leta.

Vas	3
Razgovor	6
Starka	8
Sopernik	11
Prosjak	13
Čul bodeš sodbo butca . . .	14
Zadovoljnej	16
Pravilo življenja	17
Konec sveta (Sèn)	18
Marica	21
Butec	23
Iztočna bajka	25
Dva četverostiha	28
Vrabc	33
Črepinje	34
Težak in mož belorok (Razgovor)	36
Roža	37
Vzpomin mladej P. V—vakej	39
Poslednje svidenje	41
Pohod	43
Necessitas-Vis-Libertas (Basrelief)	44
Miloščina	45
Žuželka	48
Ščij	49
Nebeško carstvo	51
Bogatina	53
Starček	54
Korespondent	54
Brata	55
Sebičnež	58
Gostovanje pri najvišjem bitji	60
Sfinks	61
Nimfe	62
Sovražnik in prijatelj	55

1879 — 1882.

Kamen	67
Goloba	68
Jutri! Jutri!	70
Obesite ga!	71
Kako lepe so bile, kako sveže rože . . .	74
N. N.	76
Še se vojskujemo	77
Ruskí jezik	78